

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze pogranicza polsko-słowackiego

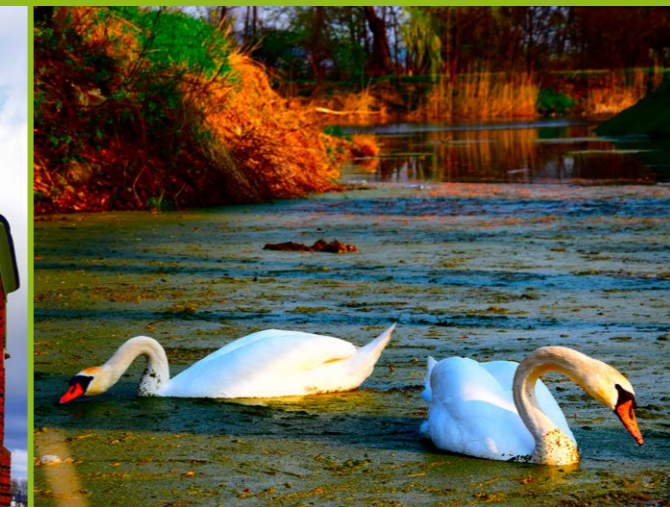
Cultural and natural heritage
of the **Polish-Slovak borderland**

Kultúrne a prírodné dedičstvo
poľsko-slovenského pohraničného regiónu

Publikacja powstała w ramach projektu „Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze marką pogranicza polsko-słowackiego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (85%) oraz ze środków budżetu państwa (5%).

ISBN 978-83-65551-65-8

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze
pogranicza polsko-słowackiego

Cultural and natural heritage
of the Polish-Slovak borderland

Kultúrne a prírodné dedičstvo
poľsko-slovenského pohraničného regiónu

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze
pogranicza polsko-słowackiego

Cultural and natural heritage
of the Polish-Slovak borderland

Kultúrne a prírodné dedičstvo
poľsko-slovenského pohraničného regiónu

WSTĘP

Pogranicze polsko-słowackie to część Karpat, które stanowią jedność geograficzną i historyczną. Jest wspólnym dorobkiem grup zamieszkujących nie tylko część polską, ale również obszary położone na terenie całych Karpat. Jego bogactwo i różnorodność wynikają z wielowiekowego współistnienia, interakcji i wymian kulturowych wielu zamieszkujących narodów i grup etnicznych. Karpaty stanowią bardzo dobrą markę dla rozwoju turystyki w tym regionie.

W tej przepięknej krainie w Beskidzie Niskim położona jest Gmina Zarszyn i Obec Demjata. W pejzażu zarszyńskiej ziemi dominują zielone łąki, malownicze wzgórza, a wśród nich Góra Patria, gdzie występuje ostoja siedliskowa żyźnej, karpackiej buczyny i grądu. Możemy tu też spotkać gatunki rzadkich chrząszczy – biegacza urozmaiconego i zgniotka cynobronowego, a z ptaków – kumaka górskiego. Z tego wzniesienia można podziwiać panoramę Gminy Zarszyn i okolic oraz pasmo Pogórza Bukowskiego porośniętego lasami bukowymi, bogatymi w zwierzynę, a wśród niej niedźwiedzie i wilki.

Tak wspaniałe ukształtowanie terenu oraz walory przyrodnicze sprzyjają rozwojowi turystyki konnej, pieszej i rowerowej. Jest to jedno z nielicznych miejsc w Polsce, gdzie konno po zupełnych bezdrożach, z dala od siedzib ludzkich, oznakowanym transgranicznym szlakiem konno-taborowym można przemierzyć huculem setki kilometrów w kierunku Słowacji aż pod Hrad Cičva. Na szlaku można spotkać latającego nad głowami turystów orła przedniego, orlika krzykliwego, puszczyka uralskiego i wiele innego ptactwa niespotykanego w innych re-

gionach Polski. Przemierzając tę piękną ziemię pieszo wczesną wiosną, napotkamy w lasach i podworskich parkach całe poacie czosnku niedźwiedziego, a w jesieni zobaczymy kolorowe od zimowitów jesiennych łąki, szczególnie w okolicach Jaćmierza.

W parku podworskim w Posadzie Zarszyńskiej wśród dębów szypułkowych powstała w ramach projektu transgranicznego ścieżka dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego, na której znajdują się tablice opisujące florę i faunę oraz dziedzictwo kulturowe występujące w parku i okolicy. Przez lunety można obserwować liczne rodziny bociana białego i czarnego.

W tak wspaniałe położenie i dziedzictwo przyrodnicze wpisuje się bogate dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne. Występująca na obszarze wielokulturowość pozostawiła bogaty dorobek materialny, z zabytkowymi obiektami sakralnymi – kościołami, cerkwiemi murowanymi i drewnianymi. Najstarszym z nich jest drewniany kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Jaćmierzu z XVII w., który znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej. Na obszarze pogranicza polsko-słowackiego napotkamy na liczne i pełne uroku kapliczki, a każda z nich ma swoją historię i pięknie wpisuje się w krajobraz Beskidu Niskiego. Materialne dziedzictwo kultury to też dworki i kasztele otoczone zabytkowymi parkami z zachowanym starodrzewem i pomnikami przyrody. Można je podziwiać w Nowosielcach, Jaćmierzu, Posadzie Jaćmierskiej, Pielni i Posadzie Zarszyńskiej, a na Słowacji w Demjacie.

Gmina Zarszyn i Obec Demjata mają również wspaniałe dziedzictwo kulturowe niematerialne. Bardzo dobrze rozwinął się tutaj amatorski ruch artystyczny kultywujący tradycje. Na terenie Gminy Zarszyn przy OSP działają dwie orkiestry dęte – Orkiestra Dęta „Lutnia” z Zarszyna, która istnieje 95 lat, oraz Młodzieżowa Orkiestra Dęta z Jaćmierza, Regionalny Zespół Ludowy „Ziemia Sanocka” i Młodzieżowa Grupa Wokalno-Instrumentalna w Nowosielcach, Zespół Wokalno-Instrumentalny „ISKRA” z Długiego. Przy KGW działają zespoły obrzędowe i grupy teatralne. W miejscowości Demjata na Słowacji tradycje i folklor kultywuje młodzieżowy zespół folklorystyczny „Czernik”. Po obu stronach granic bogate są tradycje kulinarne, które są widoczne na różnych uroczystościach, m.in.: na jarmarkach, biesiadach, festynach. Z serwowanych tam potraw polskich największą popularnością cieszą się proziaki, kwasówka, lemiesz, tarcia, a ze słowackich: grzybowa maczanka, kluski bryndzowe, makowniki, tatarskie pierogi, kwaśnica. Dziedzictwo kulturowe to też tradycje tkackie, rzeźbiarskie, hafciarskie. Artyści prezentują swoje wyroby na wystawach, jarmarkach oraz w galeriach rękodzieła, które znajdują się w Odrzechowej i Zarszynie.

Niniejsza publikacja ma na celu pokazanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Gminy Zarszyn i miejscowości Demjata. Jest ono tak bogate, że nie sposób go opisać i pokazać. Zapraszamy więc do nas i do zwiedzania Beskidu Niskiego – miejsca, które kilkakrotnie odwiedził Karol Wojtyła.

Tekst / Text / Text

Bogumiła Bętkowska i Damian Komański

Korekta / Proofreading / Korektúra

Małgorzata Kuźniar

Zdjęcia / Photographs / Fotografie

Gmina Zarszyn, Obec Demjata, TROPEN.com, pixabay.com, D. Dec

Tłumaczenie / Translation / Preklad

VERTE – Biuro Tłumaczeń w Rzeszowie

© Copyright by Gmina Zarszyn, 2018

ISBN 978-83-65551-65-8

Opracowanie graficzne, skład i przygotowanie do druku / Graphic design, typesetting and print preparation / Grafické spracovanie, sadzba a príprava pre tlač

WYDAWNICTWO
EDYTORIAL

35-216 Rzeszów
ul. H. Sienkiewicza 8/66
tel. kom. +48 730 999 731, 730 999 732
e-mail: redakcja.edytorial@gmail.com
www.edytorial.com

INTRODUCTION

The Polish-Slovak borderland is part of the Carpathians which constitute a geographical and historical unity. It is a common achievement of groups inhabiting not only the Polish part, but also areas located in the entire Carpathians. Its richness and diversity result from the centuries-old coexistence, interaction and cultural exchanges of many peoples and ethnic groups. The Carpathians are a very good brand for the development of tourism in this region.

In this beautiful land in the Low Beskids the Zarszyn Commune and Demjata Village are located. The landscape of the Zarszyn land is dominated by green meadows, picturesque hills and among them Patria Mountain, where there is a habitat refuge of fertile Carpathian beech forest and oak-hornbeam forest. You can also find here species of rare beetles – the carabus variolosus and cucujus cinnaberinus, and amphibians – the yellow-bellied toad. From this hill you can admire a panorama of the Zarszyn Commune and the surrounding area, as well as Bukowskie Foothills, covered with beech forests, rich in animals, and among them bears and wolves.

Such a magnificent land form and natural values promote the development of horse riding, hiking and cycling tourism. It is one of the few places in Poland where, on horseback and in a complete wilderness, far away from human settlements, hundreds of kilometers of a cross-border horse and waggon trail can be crossed riding the Hucul towards Slovakia up to Hrad Cičva. On the trail you can find a golden eagle flying over the heads of tourists, a lesser spotted eagle, Ural

owl and many other birds unique in other regions of Poland. Traveling through this beautiful land on foot in early spring, we will encounter in forests and manor parks a whole tracts of bear leek, and in autumn we will see colorful meadows covered with the autumn crocus, especially in the vicinity of Jaćmierz.

Within the scope of a transboundary project a path of the cultural and natural heritage was created among the common oak in Posada Zarszyńska in a manor park, where there are plaques describing flora and fauna as well as the cultural heritage of the park and its surroundings. Numerous white and black stork families can be observed through telescopes.

A rich cultural heritage, both tangible and intangible, forms part of such a magnificent location and natural heritage. The multiculturalism in the area has left a rich material heritage, with historical sacral buildings – Catholic churches, brick and wooden Eastern Orthodox churches. The oldest one is the wooden church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Jaćmierz from the 17th century which is located on the Wooden Architecture Route. In the area of the Polish-Slovak borderland we encounter numerous and charming chapels, each of which has its own history and fits beautifully into the landscape of the Low Beskid Mountains. The material cultural heritage is also manors and castellums surrounded by historic parks with preserved old growth of trees and natural monuments. They can be admired in Nowosielce, Jaćmierz, Posada Jaćmierska, Pielnia and Posada Zarszyńska, and in Slovakia in Demjata.

The Commune of Zarszyn and Village of Demjata also have a wonderful intangible cultural heritage. An amateur artistic movement cultivating traditions has developed very well here. In the area of the Zarszyn Commune at the VFD there are two brass orchestras – the “Lutnia” Brass Orchestra from Zarszyn which is 95 years old, as well as the Youth Brass Orchestra from Jaćmierz, the Regional Folk Ensemble “Ziemia Sanocka” and the Youth Vocal and Instrumental Group in Nowosielce, the Vocal and Instrumental Ensemble “ISKRA” from Długie. The Country Housewives’ Club hosts ritual ensembles and theater groups. In the village of Demjata in Slovakia, traditions and folklore are cultivated by the youth folklore ensemble “Czernik”. On both sides of the borders there are rich culinary traditions which are visible at various festivities, such as fairs, feasts and festivals. The most popular Polish dishes served there are: proziaki (soda bread), kwasówka (sour soup), lemiesz (potato pancakes in cabbage), tarcia (potato cakes), and Slovakian dishes: mushroom sop, Bryndza cheese noodles, poppy-seed cakes, buckwheat flour dumplings, kwaśnica (sauerkraut soup). The cultural heritage is also a tradition of weaving, sculpting and embroidery. Craftsmen present their products at exhibitions, fairs and galleries of handicrafts which are located in Odrzechowa and Zarszyn.

This publication is intended to show the cultural and natural heritage of the Zarszyn Commune and Demjata Village. It is so rich it is impossible to describe and show it. We invite you to visit the Low Beskids, a place that was visited by Karol Wojtyła several times.

ÚVOD

Poľsko-slovenské pohraničie je súčasťou Karpát, ktoré tvoria geografickú a historickú jednotu. Je to výsledok spoločného úsilia skupín obývajúcich nielen poľskú časť, ale aj oblasti nachádzajúce sa na území celých Karpát. Jeho bohatstvo a rozmanitosť vyplývajú zo stáročnej koexistencie, interakcie a kultúrnej výmeny mnohých národov a etnických skupín, ktoré ho obývajú. Karpaty predstavujú veľmi dobrú značku pre rozvoj cestovného ruchu v tomto regióne.

V nádhernej krajine v Nízkom Beskyde sa nachádza obec Zarszyn a obec Demjata. V zarszynskej prírode dominujú zelené lúky, malebné kopce, medzi nimi hora Patria, kde sa nachádza územie ideálne pre úrodný, bukový a hrabový les. Nájdeme tu aj druhy vzácných chrobákov – bystrušku potočnú, plocháča červeného a z obojživelníkov – horskú ropuchu. Z tohto kopca môžete obdivovať panorámu obce Zarszyn a okolia, ako aj pásmo Bukovského pohoria porasteného bukovými lesmi bohatými na zver, vrátane medvedov a vlkov.

Nádherný terén a prírodné bohatstvo podporujú rozvoj jazdeckej a pešej turistiky i cykloturistiky. Je to jedna z mála lokalít v Poľsku, kde na koni, po cestách-necestách, mimo ľudských osád, je možné vyznačenou cezhraničnou jazdeckou trasou brázditiť koňmo stovky kilometrov smerom na Slovensko až k hradu Cičva. Na trase môžete vidieť orla skalného, ktorý vám preletí nad hlavou, orla kriklavého, sovu dlhochvostú a mnohých ďalších vtákov, akých nevidíte v iných oblastiach Poľska. Pri peších potulkách týmto krásnym krajom začiatkom jari natrafíte v lesoch a v zámocných parkoch na celé lány medvedieho cesnaku,

na jeseň uvidíte farebné lúky jesienky obyčajnej, najmä v okolí obce Jaćmierz.

V zámocnom parku Posady Zarszyńskiej uprostred letných dubov vznikol v rámci cezhraničného projektu kultúrneho a prírodného dedičstva náučný chodník, na ktorom sú tabuľky popisujúce flóru a faunu i kultúrne dedičstvo v parku a jeho okolí. Mnoho čiernych a bielych rodín bocianov možno pozorovať pomocou ďalekohľadov.

Nádherná poloha a prírodné bohatstvo vyvárajú rozsiahle hmotné i nehmotné kultúrne dedičstvo. Mnohokultúrnosť zanechala v tejto oblasti množstvo materiálnych artefaktov s historickými sakrálmi objektami – kostolmi, murovanými a drevenými cerkvami. Najstarším z nich je drevený kostol Nanebovzatia Panny Márie v Jaćmierz z 17. storočia, ktorý sa nachádza na náučnom chodníku Drevená architektúra. V poľsko-slovenskej pohraničnej oblasti sa stretávame s početnými a očarujúcimi kaplnkami, z ktorých každá má vlastnú históriu a nádherne zapadá do krajiny Nízkeho Beskydu. K materiálnemu kultúrnemu dedičstvu patria aj hospodárstva a strážne hrady, obklopené historickými parkami so zachovanými starými stromami a pamiatkami prírody. Môžete ich obdivovať v lokalitách Nowosielce, Jaćmierz, Posada Jaćmierska, Pielnia či Posada Zarszyńska a na Slovensku v obci Demjata.

Obec Zarszyn a obec Demjata majú aj úžasné nehmotné kultúrne dedičstvo. Veľmi dobre sa tu rozvíja amatérske umelecké hnutie, ktoré pestuje a udržiava tradície. V zarszynskej komunite pôsobia dva dychové orchestre – dychový orchester „Lutnia” zo Zarszyna, ktorý existuje už

95 rokov a tiež mládežnícka dychovka z obce Jaćmierz, regionálny ľudový súbor „Ziemia Sanocka” i vokálo – inštrumentálna skupina mládeže v Nowosielcach, či vokálo-inštrumentálna skupina „ISKRA” z obce Długie. Pôsobia tu aj krúžky a divadelné súbory. V Demjata na Slovensku pestuje tradície a folklór mládežnícka folklórna skupina „Černik”. Na oboch stranách hraníc sú bohaté kulinárske tradície, ktoré sa zviditeľňujú na rôznych oslavách ako sú jarmoky, hody, zábavy. Najobľúbenejšími poľskými jedlami sú prožaky, kvasený nápoj, lemeše, tarčaky, zo slovenských sú to: hríbovica, bryndzové halušky, makovce, pohankové pirohy, kapustnica. Kultúrnym dedičstvom je taktiež tradičné tkanie, vyrezávanie, vyšívanie. Umelci prezentujú svoje výrobky na výstavách, jarmokoch a v remeselníckych galériách, ktoré sa nachádzajú v obciach Odrzechowa a Zarszyn.

Cieľom tejto publikácie je ukázať kultúrne a prírodné dedičstvo lokalít Zarszyn a Demjata. Je také bohaté, že nie je možné ho opísať a ukázať. Pozývame vás preto k nám a na návštevu Nízkeho Beskydu – miesta, ktoré niekoľkokrát navštívil Karol Wojtyła.

DZIEDZICTWO KULTUROWE
CULTURAL HERITAGE
KULTÚRNE DEDIČSTVO

ZABYTKI SAKRALNE /SACRAL MONUMENTS / SAKRÁLNE PAMIATKY

DWORY I PARKI DWORSKIE / MANORS AND MANOR PARKS
HOSPODÁRSTVA A ZÁMOCKÉ PARKY

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA / CULTURAL ACTIVITY / KULTÚRNE AKTIVITY

GRUPY ARTYSTYCZNE / ARTISTIC GROUPS / UMELECKÉ SKUPINY

ZABYTKI I INNE CIEKAWY MIJESKA
MONUMENTS AND OTHER PLACES OF INTEREST
PAMIATKY A ĎALŠIE ZAUJÍMAVÉ MIESTA

ZABYTKI SAKRALNE / SACRAL MONUMENTS SAKRÁLNE PAMIATKY

Kościół rzymskokatolicki w Jaćmierzu

Kościół rzymskokatolicki w Jaćmierzu

Kościół rzymskokatolicki w Nowosielcach

Kościół rzymskokatolicki w Odrzechowej

Kościół rzymskokatolicki w Pielni

Kościół rzymskokatolicki w Zarszynie

Cerkwisko w Nowosielcach

Kaplica grobowa w Jaćmierzu

Zabytkowe nagrobki na cmentarzu w Zarszynie

Pomnik Chrystusa dźwigającego krzyż w Jaćmierzu

Kapliczka murowana w Jaćmierzu

Zabytkowa kapliczka w Jaćmierzu

Kościół polsko-katolicki w Jaćmierzu

Kościół polsko-katolicki w Bażanówce

Kościół w obci Demjata

DWORY I PARKI DWORSKIE MANORS AND MANOR PARKS HOSPODÁRSTVA A ZÁMOCKÉ PARKY

Dwór w Bażanówce (Obecnie SP w Bażanówce)

Modrzewiowy Dworek „na wyspie” w Posadzie Zarszyńskiej

Dwór w Nowosielcach (Obecnie ZSCKR w Nowosielcach)

Dwór w Odrzechowej

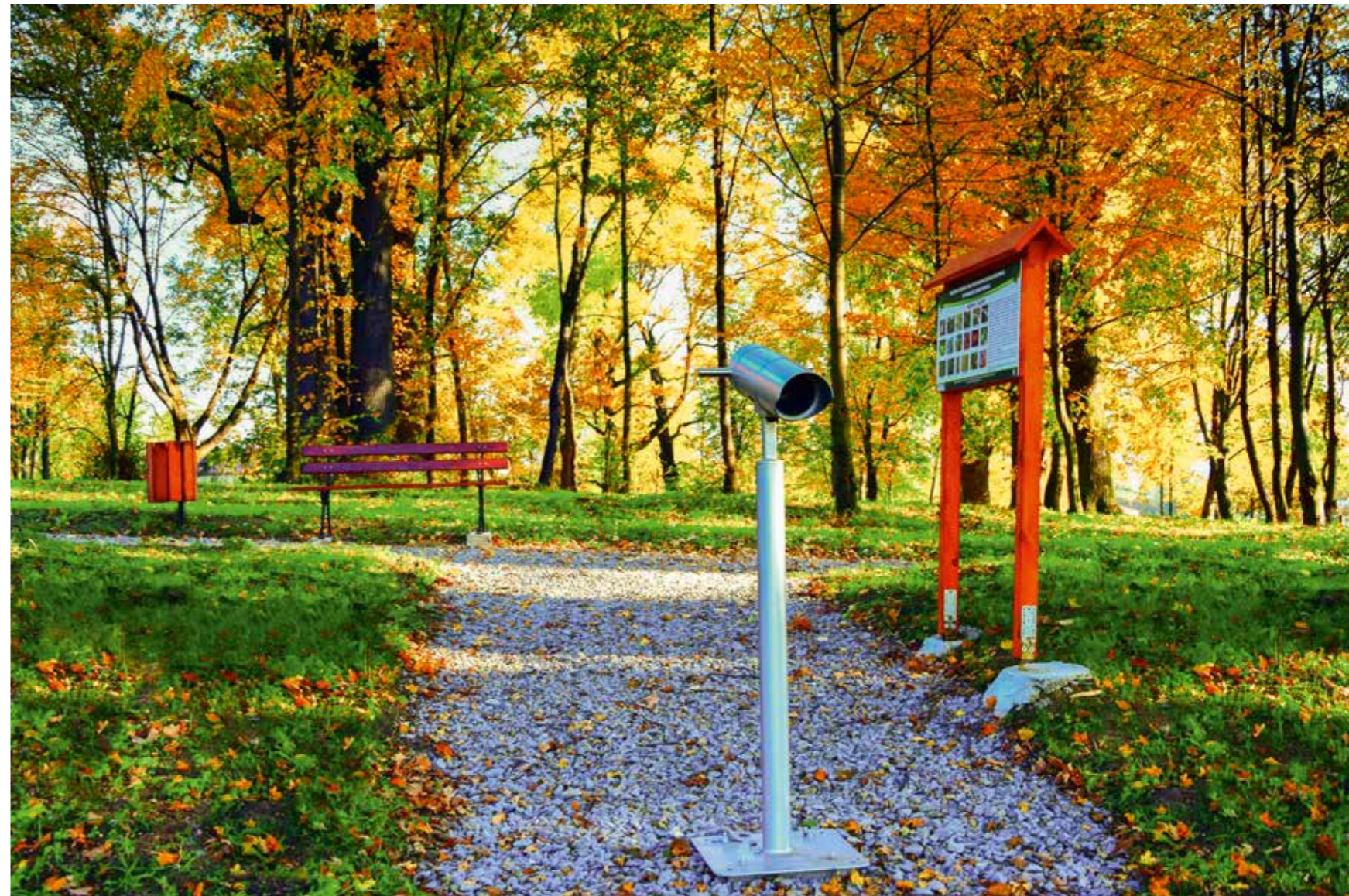

Dwór w Posadzie Jaćmierskiej

Park podworski – Ścieżka Dziedzictwa Przyrodniczo-Kulturowego w Posadzie Zarszyńskiej

Park podworski – Ścieżka Dziedzictwa Przyrodniczo-Kulturowego w Posadzie Zarszyńskiej

Park podworski – Ścieżka Dziedzictwa Przyrodniczo-Kulturowego w Posadzii Zarszyńskiej

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA CULTURAL ACTIVITY / KULTÚRNE AKTIVITY

Dom Kultury w Jaćmierzu

Galeria rękodzieła w Odrzechowej

Galeria rękodzieła w Zarszynie

Regionalna Izba Pamięci w Jaćmierzu

Imprezy i obrędy kulturalne

Imprezy kulturalne – obec Demjata

Imprezy i obrzędy kulturalne

Imprezy i obrzędy kulturalne

GRUPY ARTYSTYCZNE ARTISTIC GROUPS / UMELECKÉ SKUPINY

Zespół Wokalno-instrumentalny „Iskra” w Długiem

Grupa Teatralna w Nowosielcach

Orkiestra Dęta „Lutnia” w Zarszynie

Regionalny Zespół Ludowy Ziemia sanocka w Nowosielcach

Zespół Folklorystyczny ze Słowacji Súbor Četerník

Młodzieżowa Orkiestra Dęta w Jaćmierzu

ZABYTKI I INNE CIEKAWE MIEJSCA MONUMENTS AND OTHER PLACES OF INTEREST PAMIATKY A ĎALŠIE ZAUJÍMAVÉ MIESTA

Dawna szkoła w Jaćmierzu

Spichlerz w Jaćmierzu

Rynek w Jaćmierzu z lotu ptaka

Rynek w Jaćmierzu

Rynek w Jaćmierzu

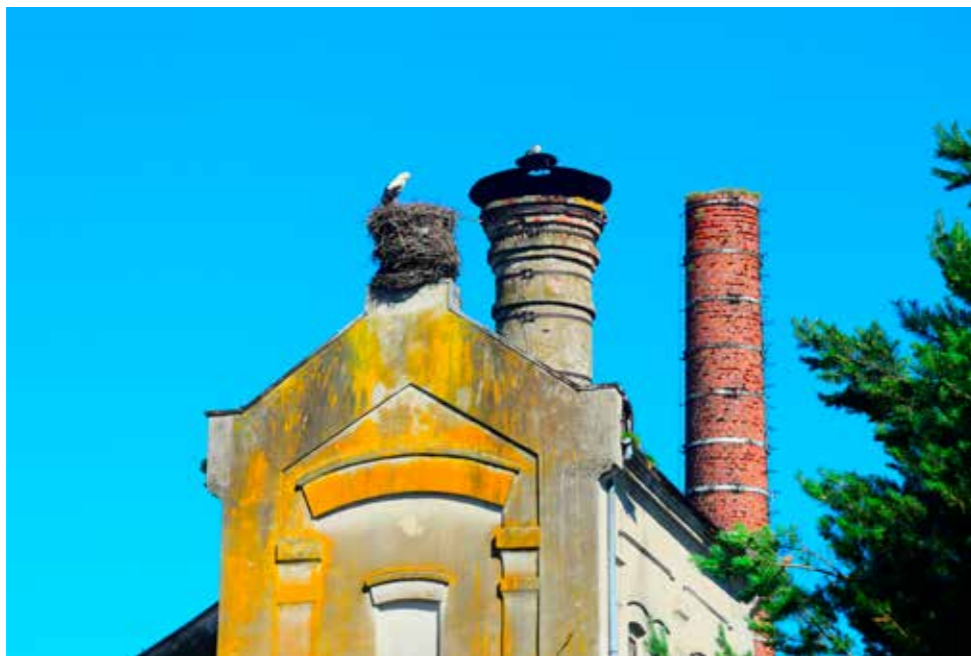

Remiza OSP w Jaćmierzu

Pomnik II Czechosłowackiej Samodzielnej Brygady Spadochronowej w Nowosielcach

Browar w Posadzie Zarszyńskiej

Budynek Stacji PKP w Zarszynie

Ośrodek Edukacji Ekologicznej „Hrendówka” w Odrzechowej

Kaštieľ Hámoš Demjata

Kapušíansky hrad

Kaštieľ Semsey – Obecný úrad Demjata 129

Turisticko-oddychový park v obci Demjata

DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE
NATURAL HERITAGE
PRÍRODNÉ DEDIČSTVO

FAUNA / FAUNA / FAUNA

FLORA / FLORA / FLÓRA

FAUNA / FAUNA / FAUNA

Bocian biały

Bocian czarny

Myszołów

Łabędź

Puszczyk uralski

Dzięcioł biało-grzbiety

Orzeł przedni

Salamandra plamista

Zaskroniec

Żaba zielona

Żmija zygzakowata

Padalec

Kuna

Dzik

Bóbr europejski

Zajac

Wydra

Lis

Jeleń

Sarna

Wiewiórka

Nedźwiedź brunatny

Rys

Wilk

Žbik

Mlok bodkovaný

Mlok hrebenatý

Ropucha obyčajná

Rosniczka zelena

Salamandra venita

Skokan hnedý

Wazka

Wazka

Wazka

FLORA / FLORA / FLÓRA

Ściana Olzy

Ściana Olzy

Bodiszek błotny

Bodiszek łąkowy

Czosnek niedźwiedzi

Krwawnica

Niezapominajka

Oset łopianowy

Rudbekia

Wiązówka błotna

Pierwiosnek wyniosły

Robinia akacjowa

Zimowit

Żywokost lekarski

Czarny bez

Czeremcha

Dereń świdwa

Dzika róża

Dąb

Dereń jadalny

Głóg

Kasztanowiec

Kwiat tulipanowca

Topola osika

Wierzba krucha

Klon jawor

Dereń jadalny

Jalovec

OBSZAR NATURA 2000 „JAĆMIERZ”

Czerwończyk Nieparek

Modraszek Nasitous

Modraszek Telejus

OBSZAR NATURA 2000 „PATRIA NAD ODRZECHOWĄ”

Biegacz urozmaicony

Zgniotek cynaborowy

Biegacz skórzasty

Biegacz zielonożłoty

Kumak górski

OBSZAR NATURA 2000 „KOŚCIÓŁ W NOWOSIELCACH”

Kościół rzymskokatolicki w Nowosielcach,
stanowisko nocka dużego

Noczek duży

CENNE OWADY WYSTĘPUJĄCE W PARKU W POSADZIE ZARSZYŃSKIEJ

Biegacz fioletowy

Biegacz granulowany

Biegacz wręgaty

Ciółek matowy

Kozioróg dębosz

Pachnica dębowa

KRAJOBRAZY

Dopływ Czernisławki do Zalewu Sieniawskiego

Widok na górę Patria

Panorama na Mroczkówki

Panorama gminy Zarszyn

Stawy w Posadzie Zarszyńskiej

Stawy w Posadzie Zarszyńskiej

Vapenka - obec Demjata

SPIS TREŚCI / TABLE OF CONTENTS / OBSAH

WSTĘP

5

INTRODUCTION

6

ÚVOD

7

DZIEDZICTWO KULTUROWE / CULTURAL HERITAGE / KULTÚRNE DEDIČSTVO

9

ZABYTKI SAKRALNE / SACRAL MONUMENTS / SAKRÁLNE PAMIATKY

11

DWORY I PARKI DWORSKIE / MANORS AND MANOR PARKS / HOSPODÁRSTVA A ZÁMOCKÉ PARKY

21

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA / CULTURAL ACTIVITY / KULTÚRNE AKTIVITY

29

GRUPY ARTYSTYCZNE / ARTISTIC GROUPS / UMELECKÉ SKUPINY

36

ZABYTKI I INNE CIEKAWE MIEJSCA / MONUMENTS AND OTHER PLACES OF INTEREST / PAMIATKY A ĎALŠIE ZAUJÍMAVÉ MIESTA

38

DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE / NATURAL HERITAGE / PŘÍRODNÉ DEDIČSTVO

51

FAUNA / FAUNA / FAUNA

52

FLORA / FLORA / FLÓRA

59

